

PODMIOT I ORZECZENIE

W zdaniu wyróżniamy dwa najważniejsze wyrazy: jeden oznaczający **wykonawcę czynności** lub **osobę** albo **rzecz** znajdującą się w pewnym **stanie** i drugi- oznaczający samą **czynność** lub **stan**, np.

Uczeń rozwiązuje zadanie. (uczeń-wykonawca czynności, rozwiązuje zadanie-czynność)

Głównymi częściami zdania są: podmiot i orzeczenie.

Podmiot- to wyraz oznaczający wykonawcę czynności wyrażonej w orzeczeniu lub osobę albo rzecz znajdującą się w pewnym stanie wyrażonym przez orzeczenie. Podmiot odpowiada na pytania : kto? co? (*Rodzice zabrali dzieci na spacer.*)

Orzeczenie- to wyraz oznaczający czynność wykonywaną przez to, co oznacza podmiot, lub też stan, w którym znajduje się to, co oznacza podmiot. Orzeczenie odpowiada na pytania: co robi? co się z nim dzieje?(*Andrzej jadąc tramwajem czyta gazetę.*)

RODZAJE ZDAŃ ZE WZGLĘDU NA LICZBĘ ORZECZEŃ

Zdanie może mieć jedno orzeczenie, a może też mieć kilka orzeczeń (czasowników lub orzeczeń imiennych). Zdanie, które zawiera tylko jedno orzeczenie, nazywamy **zdaniem pojedynczym**, np.

Gaz świetlny dostarcza energii dla przemysłu i gospodarstw domowych.

Zdanie, które ma kilka orzeczeń, nosi nazwę **zdania złożonego**, np.

Gaz świetlny dostarcza energii, z której korzysta przemysł i gospodarka domowa.

Mikołaj Kopernik, który pochodził z Torunia i był uczniem Akademii Krakowskiej, studiował również we Włoszech.

Zdanie złożone, tzn. mające kilka orzeczeń, składa się ze **zdań składowych**, których w zdaniu złożonym jest tyle, ile jest w nim orzeczeń. Wystarczy zatem policzyć w zdaniu złożonym orzeczenia, aby wiedzieć, ile zdań składowych ono zawiera, np.

Karpaty należą do gór młodych, Sudety zaś zaliczają się do gór starych. (2 zdania składowe)

SPOSOBY WYRAŻANIA PODMIOTU- Podmiot jest wyrażany zwykle **przez rzeczownik** lub **zaimek rzeczowny**, wyjątkowo przez każdą inną część mowy, odmienną lub nieodmienną, ale użytą w znaczeniu rzeczownika. Podmiot występuje najczęściej w **mianowniku**, czyli odpowiada na pytania: kto? co? Podmiot w **dopełniaczu** występuje wtedy, gdy orzeczenie jest czasownikiem wyrażającym brak lub nadmiar, przybywanie lub ubywanie czegoś:

Mojemu sąsiadowi brakuje pieniędzy na zakupienie mebli. W wagonie przybywało pasażerów.

Podmiot występuje również w dopełniaczu wtedy, gdy łączy się z liczebnikami głównymi poczynając od *pięciu*, z liczebnikami: *dwóch, trzech, czterech*, z liczebnikami zbiorowymi oraz z wyrazami oznaczającymi ilość lub miarę: *Na każdym piętrze znajduje się pięć mieszkań.*

Sześciu pracowników zostało przyjętych do zakładu. Dwóch panów wsiadło do taksówki.

W klasie było trzydzieścioro dzieci. W wazonie stało dużo kwiatów. Wystarczy nam kilogram chleba.

Zdania nie zawierające wyrazu, który jest podmiotem, ale mające orzeczenie w formie 1. lub 2. osoby, mają podmiot wskazany **końcówką osobową** czasownika (orzeczenia): (*Wypożyczymy książki z biblioteki.- my Czytam gazetę.- ja*) .

Domyślnym nazywa się taki podmiot, którego można się domyślić na podstawie zdań poprzednich (*Hutnicy pracują ciężko. Przebywają w warunkach szkodliwych dla zdrowia.*).

Zdanie jest **zdaniem bezpodmiotowym** , gdy podmiot nie jest w nim wyrażony ani nie można się go domyślić (*Zakłuło go nagle w chorej nodze.*).

Zdanie ma **kilka podmiotów** wtedy, kiedy na pytanie: kto? lub co? odpowiada w nim kilka kolejnych wyrazów, wskazujących kilku wykonawców czynności lub też kilka osób czy rzeczy znajdujących się w pewnym stanie (*Andrzej i Ewa obejrżeli film.*).

SPOSOBY WYRAŻANIA ORZECZENIA- Rozróżniamy orzeczenie czasownikowe i imienne.

- **Orzeczenie czasownikowe**- jest wyrażane przez sam czasownik w formie osobowej.
Odpowiada na pytania : **co robi? co się z nim dzieje?**
Ponieważ składa się tylko z czasownika w formie osobowej, jest orzeczeniem prostym (*Jola pije herbatę. Dziecko myje się.*)
- **Orzeczenie imienne**- odpowiada na pytania: **kim(czym) jest? jaki jest?**
w stronie biernej: **co się z nim dzieje?**
Orzeczenie imienne składa się z łącznika i orzecznika, jest więc orzeczeniem złożonym. **Łącznik** jest czasownikiem posiłkowym w formie osobowej. **Orzecznik** jest wyrazem odmieniającym się przez przypadki.
Chopin jest kompozytorem Etiudy Rewolucyjnej. Na skutek suszy rzeki stały się plytkie.
| | | | | | | | | |
łącznik orzecznik łącznik orzecznik
Adam Mickiewicz był wybitnym polskim poetą.
Najwyższym budynkiem w Warszawie jest Pałac Kultury i Nauki.
Samochód stał się wygodnym środkiem komunikacji osobowej.
Orzecznik w **narzędniku** występuje wtedy, gdy jest wyrażony przez rzeczownik lub zaimek rzeczowny, np. *Andrzej jest spawaczem.*
Warszawa jest stolicą Polski. Ja nie jestem tobą.
Orzecznik wyrażony przymiotnikiem, imiesłowem przymiotnikowym, liczebnikiem, zaimkiem przymiotnym lub zaimkiem liczebnym-
- występuje w **mianowniku** ,np.
Jesienią dni stają się krótsze. Budynek był remontowany przed rokiem.
Krzeseł w pokoju było kilka. Ta książka jest moja.